ความตั้งใจและอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก

Intention and barriers to breastfeeding among adolescent primiparous mothers

อรัญญา ทองก้อน[1],กชพร สิงหะหล้า,[1] อุมาภรณ์ กั้วสิทธิ์[1], จารุวรรณ ก้าวหน้าไกล[1]

Aranya Thongkorn[1], Kochaporn Singhala[1], Umaporn Kuasit[1], Jaruwan Kownaklai[1]

(Received: June 11,2020; Accepted: August 4,2020)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความตั้งใจในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาและอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรก กลุ่มตัวอย่างคือ มารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังคลอด จำนวน 88 ราย เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบสังเกตการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา แบบสอบถามภาวะสุขภาพของมารดา แบบสอบถามอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา และหาคุณภาพเครื่องมือโดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิ และและคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดโดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาช (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.89 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความตั้งใจในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา คิดเป็นร้อยละ 85.2 และไม่แน่ใจ ร้อยละ 14.8 สำหรับอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรกอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 2.24, SD = 0.48) เมื่อพิจารณาอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีอุปสรรคมากที่สุดคือ ด้านทักษะการให้นมบุตร ($\overline{X}$ = 2.88, SD = 0.89) รองลงมาคือ ด้านสุขภาพมารดา ($\overline{X}$ = 2.48, SD = 0.65) ส่วนด้านที่มีอุปสรรคน้อยที่สุดคือ ด้านสนับสนุนทางสังคม ($\overline{X}$ = 1.92, SD = 0.70) เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยอุปสรรคในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ระหว่างการคลอดปกติและการคลอดโดยผ่าตัดคลอดพบว่า มารดาวัยรุ่นที่คลอดปกติและคลอดโดยผ่าตัดคลอดมีค่าเฉลี่ยอุปสรรคด้านการสนับสนุนทางสังคม และค่าเฉลี่ยอุปสรรคด้านจิตใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (t = 2.450, df =86 , p < .05 และ t = 2.534, df =86 , p < .05 ตามลำดับ) และพบความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์กับอุปสรรคในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกหลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p < .01) จากผลการวิจัยพยาบาลผดุงครรภ์สามารถนำข้อมูลไปวางแผนให้การดูแลเพื่อแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา และส่งเสริมให้มารดามีความมั่นใจและมีทักษะในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อคุณภาพชีวิตมารดาวัยรุ่นและทารกต่อไป

คำสำคัญ: อุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา, มารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรก, ความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

Abstract

The purpose of descriptive research was to study intention and barriers to breastfeeding among adolescent primiparous women. The sample was comprised of 88 adolescent primiparous women who were admitted to a maternity unit at a hospital in northeastern Thailand. Data were collected using a demographic assessment, a health status, a barrier of breastfeeding questionnaire, and observation form. A barrier of breastfeeding questionnaire had an internal consistency of 0.89. Results showed that 88 adolescent primiparous women were at the medium barrier of breastfeeding level ($\overline{X}$ = 2.24,SD = 0.48). Considering the barriers to breastfeeding as each aspect, it was found that the most obstacles was Breastfeeding skills ($\overline{X}$ = 2.88, SD = 0.89) followed by maternal health ($\overline{X}$ = 2.48, SD = 0.65). The least obstacles aspect was Social support ($\overline{X}$ = 1.92, SD = 0.70) In addition, when comparing the mean differences in breastfeeding barriers between normal labor and caesarean delivery, it was found that mean average of barriers to social support and mental health barriers were statistically significant differences (t = 2.450, df = 86, p <.05 and t = 2.534, df = 86, p <.05, respectively). We also found that breastfeeding intention was significantly associated with breastfeeding barriers of adolescent mothers.

Based on the research results, the midwives can use the data to plan the care to solve the problems that impede breastfeeding and encouraging mothers to be confident and skilled in raising their children with breast milk in order to produce good results for the quality of life of adolescent mothers and babies.

Keywords: intention and barrier of breastfeeding, adolescence primiparous women, intention of breastfeeding

---

[1] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทนำ

น้ำนมมารดาเป็นอาหารที่มีความสำคัญที่สุดสำหรับบุตร เพราะในน้ำนมมารดามีสารอาหารครบถ้วน ย่อยและดูดซึมได้ง่าย มีภูมิคุ้มกันโรคในระบบต่างๆ และส่งเสริมพัฒนาการทางสมอง[2] นอกจากนั้นน้ำนมมารดายังมีประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านอารมณ์และจิตใจของบุตร ช่วยเพิ่มความรักความผูกพันระหว่างมารดาและบุตรและทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างมารดาและบุตร การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาจะทำให้มารดามีรูปร่างดี ไม่อ้วนเพราะมารดาที่เลี้ยงบุตรด้วยนมตนเองจะใช้ไขมันที่สะสมไว้ในร่างกายขณะตั้งครรภ์มาผลิตเป็นน้ำนมให้บุตร ช่วยลดอัตราการเกิดโรคมะเร็งเต้านม ทำให้มดลูกกลับเข้าอู่เร็ว และประหยัดค่าใช้จ่ายภายในครอบครัว อีกทั้งยังช่วยทำให้มารดาปรับตัวต่อการเป็นมารดาได้อย่างรวดเร็วและสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอาจจะเกิดปัญหาและอุปสรรคขึ้นได้หากมารดาไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะมารดาวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่ยังขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์และมีลักษณะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง มีการตอบสนองความต้องการของตนเองก่อนที่จะตอบสนองความต้องการของบุตร การให้นมบุตรจึงเป็นเรื่องยุ่งยาก ลำบากและรบกวนความสะดวกสบายของมารดา[12] มารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์และคลอดบุตรครั้งแรกเป็นกลุ่มที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดามาก่อน[11] จากการศึกษาพบว่ามารดาวัยรุ่นมีอัตราการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาต่ำมากเมื่อเทียบกับวัยผู้ใหญ่ มารดาวัยรุ่นจึงเป็นกลุ่มเสี่ยงที่จะเกิดปัญหาการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาสูงกว่ามารดากลุ่มอื่นเป็นสองเท่าในระยะสองเดือนแรกหลังคลอด[9]

องค์การอนามัยโลกได้รณรงค์ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาและได้ตั้งเป้าหมายการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวหกเดือนไว้ที่ร้อยละ 50 [5] แต่จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ.2558-2559 พบว่าทารกที่อายุต่ำกว่า 6 เดือนที่ได้รับนมแม่อย่างเดียว ร้อยละ 23.1 [13] จะเห็นว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในประเทศไทยยังไม่บรรลุเป้าหมาย จากประสบการณ์ของผู้วิจัยที่ได้ดูแลมารดาในระยะหลังคลอดในโรงพยาบาล พบว่าในช่วงหลังคลอดมารดามักประสบปัญหาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยเฉพาะมารดาวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่พบปัญหาในการให้นมบุตรด้วยนมมารดามากกว่ามารดาวัยอื่นๆ จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่าปัญหาและอุปสรรคที่พบบ่อยในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะหลังคลอด ได้แก่ การปวดแผลฝีเย็บและปวดแผลผ่าตัดคลอด ปวดมดลูก เต้านมคัดตึง ความเหนื่อยล้าจากการคลอด ประสบการณ์การคลอดที่เพิ่งผ่านมา ความตั้งใจที่จะเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ความเจ็บป่วยของมารดา การแยกแม่และลูกหลังจากคลอด ปัญหาสุขภาพบุตร และการสนับสนุนทางสังคม[1] หลังคลอดระยะแรกขณะที่นอนพักรักษาตัวในโรงพยาบาลก่อนกลับบ้านเป็นระยะที่มีความสำคัญมากเพราะเป็นระยะที่มารดาเริ่มให้นมบุตรในครั้งแรก ในระยะนี้หากมารดาหลังคลอดเกิดปัญหาและอุปสรรคในการให้นมบุตรก็จะทำให้ไม่ประสบความสำเร็จในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาในระยะหลังเมื่อกลับบ้านได้ จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความตั้งใจในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาและอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรกเพื่อนำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางในการช่วยเหลือดูแลมารดาวัยรุ่นหลังคลอดในการให้นมบุตร ตลอดจนเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพการบริการงานอนามัยแม่และเด็กต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาด้านความรู้ ทัศนคติ ทักษะ สุขภาพของมารดา ทารก การสนับสนุนทางสังคม ด้านจิตใจ ระหว่างมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในระยะหลังคลอดปกติและคลอดด้วยการผ่าตัด
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจกับอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในระยะหลังคลอด

คำถามในการวิจัย

1. ค่าเฉลี่ยคะแนนอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาด้านความรู้ ทัศนคติ ทักษะ สุขภาพของมารดา ทารก การสนับสนุนทางสังคม ด้านจิตใจ ระหว่างมารดา

วัยรุ่นครรภ์แรกในระยะหลังคลอดปกติและคลอดด้วยการผ่าตัดอยู่ในระดับใด

2. ความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจกับอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดาวัยรุ่นครรภ์แรกในระยะหลังคลอดอยู่ในระดับใด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องความตั้งใจในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดา และอุปสรรคของการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ประกอบด้วยอุปสรรคด้านมารดา ได้แก่ ระดับความรู้ ด้านทัศนคติ ด้านทักษะ ด้านสุขภาพมารดา และความเชื่อของมารดา อาชีพ เศรษฐานะประสบการณ์ ปัญหาสุขภาพ คุณลักษณะของมารดา อุปสรรคด้านทารก ได้แก่ สุขภาพทารก เช่น ทารกน้ำหนักน้อยทารกคลอดก่อนกำหนด ประสิทธิภาพในการดูดนมของทารก และด้านการสนับสนุนทางสังคม [1),(7),(6)]

วิธีการวิจัย

รูปแบบการศึกษา ใช้วิธีการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรกที่มาคลอดที่โรงพยาบาลร้อยเอ็ด

กลุ่มตัวอย่าง คือมารดาวัยรุ่นหลังคลอดครรภ์แรกหลังคลอดมีบุตรอยู่ด้วยและไม่มีข้อห้ามในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา การคำนวณกลุ่มตัวอย่าง คำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโร ยามาเน่ โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ ร้อยละ 10 โดยหากประชากร 500-1,000 คน ขนาดของตัวอย่างเท่ากับ 83-91 คน โดยในปี 2557 มีมารดาวัยรุ่นมาคลอดทั้งสิ้น 741 ราย จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 88 ราย เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 88 ราย ขณะนอนพักรักษา ณ แผนกหลังคลอด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ถูกสัมภาษณ์ จำนวน 15 ข้อ

2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะสุขภาพของมารดาหลังคลอด จำนวน 10 ข้อ

3 แบบสอบถามเกี่ยวกับอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดาหลังคลอด จำนวน 37 ข้อ

4 แบบสังเกตการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา

เกณฑ์ในการให้คะแนน

แบบสอบถามระดับอุปสรรคของการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดาหลังคลอด เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มารดาหลังคลอดมีการรับรู้ว่าตนเองมีอุปสรรคมากที่สุด

4 หมายถึง มารดาหลังคลอดมีการรับรู้ว่าตนเองมีอุปสรรคมาก

3 หมายถึง มารดาหลังคลอดมีการรับรู้ว่าตนเองมีอุปสรรคปานกลาง

2 หมายถึง มารดาหลังคลอดมีการรับรู้ว่าตนเองมีอุปสรรคน้อย

1 หมายถึง มารดาหลังคลอดมีการรับรู้ว่าตนเองมีอุปสรรคน้อยที่สุด

การแปลผล

การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ย เป็น 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์การแปลผล Mean และ SD ดังนี้

1. คะแนน (Mean+SD) 2.73-3.19 หมายถึง คะแนนอุปสรรคอยู่ในระดับมาก
2. คะแนน (Mean+SD)-(Mean-SD) 1.76-2.72 หมายถึง คะแนนอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง
3. คะแนน (Mean-SD) 1.19-1.75 หมายถึง คะแนนอุปสรรคอยู่ในระดับน้อย

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ภายหลังการแก้ไขปรับปรุงได้นำไปหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือกับมารดาวัยรุ่นหลังคลอดที่มีลักษณะ

เช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ราย คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา เท่ากับ 0.89

ข้อกำหนดเชิงจริยธรรม

งานวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมวิจัยคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามและได้รับอนุญาตจากโรงพยาบาลที่เก็บข้อมูล โดยมีเนื้อหาครอบคลุมการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการต้องเข้าร่วมโครงการด้วยความสมัครใจ และสามารถถอนตัวจากการเข้าร่วมโครงการเมื่อไรก็ได้ หากกลุ่มตัวอย่างยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัย จะลงนามยินยอมในแบบฟอร์ม (informed consent form) และข้อมูลที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ และนำเสนอในภาพรวมเท่านั้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาล เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลวิจัย จากนั้นดำเนินการทำวิจัยโดยอธิบายถึงวัตถุประสงค์การวิจัย วิธีการทำวิจัยและการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง เมื่อกลุ่มตัวอย่างยินดีให้ความร่วมมือในการทำวิจัย จึงลงนามยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร ดำเนินการวิจัยโดยใช้แบบสอบถามในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยจะเก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์มารดาวัยรุ่นหลังคลอดในวันที่ 3 หลังจากคลอดบุตรทุกราย ใช้เวลาเก็บข้อมูลเป็นระยะเวลา 7 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบน ไคว์สแคว และ สถิติค่าที

สรุปและอภิปรายผล

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 17-19 ปี ร้อยละ 81.8 อาชีพแม่บ้าน ร้อยละ 44.0 รองลงมากำลังศึกษาอยู่ ร้อยละ 25.0 สถานภาพสมรสอยู่ด้วยกันแต่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส ร้อยละ 84.1 รายได้ของครอบครัวน้อยกว่า 5,000 บาทต่อเดือน ร้อยละ 39.8 เคยได้รับความรู้เกี่ยวกับการให้นมบุตรด้วยนมมารดา ร้อยละ 70.5 ไม่เคยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงทารก ร้อยละ 71.6 ส่วนใหญ่มาฝากครรภ์ครบทุกครั้งที่นัด ร้อยละ 79.5 มีความตั้งใจจะเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร้อยละ 85.2 และไม่แน่ใจว่าจะเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาหรือไม่ ร้อยละ 14.8

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยคะแนนอุปสรรคในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่จำแนกตามรายด้าน (n = 88)

อุปสรรคในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่รายด้าน (n = 88)	Mean	*SD*	แปลผล
อุปสรรคด้านความรู้	2.31	.72	ปานกลาง
อุปสรรคด้านทัศนคติ	1.96	.62	ปานกลาง
อุปสรรคด้านทักษะ	2.88	.89	มาก
อุปสรรคด้านสุขภาพมารดา	2.49	.63	ปานกลาง
อุปสรรคด้านทารก	2.31	.93	ปานกลาง
อุปสรรคด้านการสนับสนุนทางสังคม	1.92	.70	ปานกลาง
อุปสรรคด้านจิตใจ	2.17	.80	ปานกลาง
อุปสรรคโดยรวม	2.24	0.48	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (mean = 2.24, *SD* = 0.48) เมื่อพิจารณาอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีอุปสรรคมากที่สุด คือ ด้านทักษะการให้นมบุตร (mean = 2.88, *SD* = 0.89) รองลงมาคือ ด้านสุขภาพมารดา (mean = 2.48, *SD* = 0.65) ส่วนด้านที่มีอุปสรรคน้อยที่สุดคือ ด้านสนับสนุนทางสังคม (mean = 1.92, *SD* = 0.70)

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบอุปสรรคด้านการสนับสนุนทางสังคมระหว่างมารดาวัยรุ่นที่คลอดปกติและผ่าตัดคลอด (n = 88)

กลุ่ม	N	mean	*SD*	Mean difference	*t*	df	*p*
คลอดปกติ	43	2.10	.72	.35	2.450	86	.016*
ผ่าตัดคลอด	45	1.74	.63				

p <.05*

จากตารางที่ 2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีอุปสรรคด้านการสนับสนุนทางสังคมระหว่างมารดาวัยรุ่นที่คลอดปกติและผ่าตัดคลอดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบอุปสรรคด้านด้านจิตใจระหว่างมารดาวัยรุ่นที่คลอดปกติและผ่าตัดคลอด (n = 88)

กลุ่ม	N	mean	*SD*	Mean difference	*t*	df	*p*
คลอดปกติ	43	2.39	.84	.42	2.534	86	.013*
ผ่าตัดคลอด	45	1.97	.69				

p <.05*

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีอุปสรรคด้านจิตใจระหว่างมารดาวัยรุ่นที่คลอดปกติและผ่าตัดคลอดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างอุปสรรคในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และ ความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่

อุปสรรค ในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่	ความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่			Chi-square
	ตั้งใจ จำนวน (%)	ไม่แน่ใจ จำนวน (%)	รวม จำนวน (%)	
อุปสรรคระดับน้อยถึงปานกลาง	65 (91.5)	6 (8.5)	71 (100)	Chi square = 9.21 df = 1 *p* < .01*
อุปสรรคระดับมาก	10 (58.8)	7 (41.2)	17 (100)	

p < .01*

จากตารางที่ 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอุปสรรคในการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาระดับน้อยถึงปานกลางมีความตั้งใจในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร้อยละ 91.5 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 8.5 กลุ่มตัวอย่างที่มีอุปสรรคในการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาระดับมากมีความตั้งใจในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา ร้อยละ 58.8 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 41.2 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ด้วย Chi square พบว่าอุปสรรคในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์กับความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .01$)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง(mean = 2.24, SD = 0.48) เมื่อพิจารณาอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีอุปสรรคมากที่สุดคือ ด้านทักษะการให้นมบุตร (mean = 2.88, SD = 0.89) รองลงมาคือ ด้านสุขภาพมารดา (mean = 2.48, SD = 0.65) ส่วนด้านที่มีอุปสรรคน้อยที่สุดคือ ด้านสนับสนุนทางสังคม (mean = 1.92, SD = 0.70) โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีอุปสรรคในด้านทักษะซึ่งมารดาที่ผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องทำให้มารดาที่ผ่าตัดคลอดทางหน้าท้องเริ่มให้นมบุตรล่าช้าและต้องเผชิญปัญหาปริมาณน้ำนมไม่เพียงพอ[3] สอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ รอดชมพูและคณะ (2552)[8] พบว่าอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาส่วนใหญ่คือ ไม่มีน้ำนมหรือน้ำนมไม่พอสำหรับบุตร และมารดามีความรู้ไม่

เพียงพอในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา และสอดคล้องกับงานวิจัยของศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์และนรีลักษณ์ สุวรรณโนบล (2560)[10] พบว่าปัญหาที่พบของการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาคือ มารดาไม่มีความรู้และประสบการณ์ มารดาไม่ให้บุตรดูดนมเพราะกลัวเสียรูปร่าง น้ำนมไม่เพียงพอ หัวนมผิดปกติ ทารกไม่ยอมดูดนม ให้บุตรดูดนมไม่ถึงลานนมและการจัดท่าอุ้มทารกไม่เหมาะสม ด้านการช่วยเหลือทางสังคม พบว่าสามีของมารดาหลังคลอดวัยรุ่นส่วนใหญ่จะเป็นวัยรุ่นและไม่มีประสบการในการเลี้ยงบุตร จึงไม่สามารถช่วยเหลือดูแลมารดาหลังคลอดในการให้นมบุตรได้และสามีขาดความมั่นใจในการอุ้มบุตร และการได้รับการสนับสนุนจากสามีทำให้มารดารู้สึกเป็นที่ยอมรับและรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง [12] จากงานวิจัยของ เปมิกา บุตรจันทร์,สมเสาวนุช จมูศรีและกชพร สิงหะหล้า (2559)[4] พบว่ามารดาวัยรุ่นมีความต้องการให้ครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูลและสนับสนุนช่วยเหลือเกี่ยวกับการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ดังนั้นควรมีการสนับสนุนให้ครอบครัวของมารดาวัยรุ่นโดยเฉพาะสามีได้มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือดูแลมารดาหลังคลอดในการให้นมบุตร โดยการให้ความรู้แก่สามีของมารดาหลังคลอดเกี่ยวกับประโยชน์ของนมมารดา

ในส่วนความตั้งใจและอุปสรรคในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา จากผลการวิจัยพบว่า ตั้งใจในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาร้อยละ 91.5 ซึ่งมารดาวัยรุ่นมีความตั้งใจและความต้องการในการที่จะเลี้ยงลูกด้วยนมตนเอง แต่เนื่องจากอายุยังน้อยไม่มีประสบการณ์ จึงส่งผลให้รับรู้ว่าตนเองมีอุปสรรคที่จะไม่สามารถประสบความสำเร็จในการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาได้ (มาลีวัลเลิศสาครศิริ, 2562) และนอกจากนี้ยังพบว่ามารดาวัยรุ่นมีระดับอุปสรรคในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ และ ความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่มีความสัมพันธ์ระหว่าง อย่างมีนัยสัมพันธ์ทางสถิติ $p<.01$

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพบว่ามารดาวัยรุ่นส่วนใหญ่มีความตั้งใจในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา แต่เนื่องจากยังมีอุปสรรคบางด้านทำให้การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดายังไม่สำเร็จมากเท่าที่ควร ดังนั้นพยาบาลผดุงครรภ์ควรช่วยเหลือและให้คำแนะนำโดยเฉพาะอุปสรรคด้านทักษะการให้นมบุตร เพื่อให้มารดามีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้นส่งผลให้มีความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตรด้วยนมมารดาต่อไป สำหรับการศึกษาและนำไปใช้ครั้งต่อไปควรวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและช่วยเหลือเป็นรายด้านเพื่อให้ตรงความต้องการและตรงปัญหาของสตรีวัยรุ่น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างมารดาวัยรุ่นหลังคลอดทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ขอขอบคุณคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามที่สนับสนุนทุนวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1.กรรณิการ์ วิจิตรสุคนธ์, พรรณรัตน์ แสงเพิ่ม, นันทิยา วัฒายุ, สุพินดา เรืองจิรัษเฐียร, สุดาภรณ์ พยัคฆเรือง. การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่. ศูนย์ฝึกอบรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่และโภชนาการเด็ก คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. พรี-วัน; 2555.

2.ธิดารัตน์ หวังสวัสดิ์, นันทา กาเลี่ยง, อนงค์ ภิบาล, รัตนา ใจสมคม, วนิสา หะยีเซะ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวนาน 6 เดือน ของมารดาในจังหวัดนราธิวาส. พยาบาลสาร 2557; 41(ฉบับพิเศษ): 123-133.

3.โบว์ชมพู บุตรแสงดี, กรรณิการ์ กันธะรักษา, จันทรรัตน์ เจริญสันติ . ผลของการส่งเสริมสมรรถนะแห่งตนต่อความสำเร็จในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาอย่างเดียวของมารดาที่ผ่าตัดคลอด ทางหน้าท้อง; 2556. 40(3), 1-10.

4.เปมิกา บุตรจันทร์, สมเสาวนุช จมูศรี, กชพร สิงหะหล้า. ผลของโปรแกรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อการรับรู้สมรรถนะแห่งตนและพฤติกรรมการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของสมาชิกครอบครัวในชุมชน. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ; 2559. 34(4), 97-105.

5.ภาวิน พัวพรพงษ์. อัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่อย่างเดียวหกเดือนในประเทศไทย; 2558.ได้จาก: http://www.guruobgyn.com. 22 ธันวาคม 2560.

6.ภัทรวลัย คลึงจิตร. ปัจจัยขัดขวางการเริ่มต้นให้นมแม่. ใน เอกสารการประชุมวิชาการนมแม่แห่งชาติ ครั้งที่ 6 วันที่ 8-10 พฤศจิกายน 2560; กรุงเทพฯ. ได้จาก: http://www.guruobgyn.com

7.ภัสรา หากุหลาบ, นันทนา ธนาโนวรรณ. อุปสรรคของการเริ่มให้ลูกดูดนมแม่ครั้งแรกในห้องคลอด. วารสารสภาการพยาบาล; 2552. 24(2), 14-23.

8.ทัศนีย์ รอดชมพู, อรพินท์ ภาคภูมิ, กรแก้ว, ถิรพงษ์สวัสดิ์, สรัลรัตน์ พันธ์สินทวีสุข, พงศ์สุรางค์ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา, อันธิกา แก้วมาตย์และคณะ. สถานการณ์การเลี่ยงลูกด้วยนมแม่ในเขตตรวจราชการที่ 10 และ 12. ศูนย์อนามัยที่ 6 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข; 2552.

9.ศิริธร พลายชุม, เทียมศร ทองสวัสดิ์, ลาวัลย์ สมบูรณ์. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระยะเวลาในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดาของมารดาวัยรุ่น. พยาบาลสาร 2555; 39(2): 79-87.

10.ศรีเกียรติ อนันต์สวัสดิ์, นรีลักษณ์ สุวรรณโนบล ประสบการณ์ส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของปราชญ์นมแม่. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ; 2560. 35(1), 82-90.

11.สมพร ศรีสวัสดิ์, กรรณิการ์ วิจิตรสุคนธ์, ทัศนี ประสบกิตติคุณ. ผลของการส่งเสริมบทบาทของย่ายายในการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาครรภ์แรก. วารสารพยาบาลศาสตร์ 2556; 31(2): 48-56.

12.เสาวลักษณ์ ค้าของ, มยุรี นิรัตธราดร. ผลของโปรแกรมส่งเสริมการรับรู้สมรรถนะแห่งตนต่อพฤติกรรมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นในชุมชน. วารสารสาธารณสุขศาสตร์ 2560; 47(1): 31-43.

13.สำนักงานสถิติแห่งชาติ. รายงานการสำรวจสถานการณ์เด็กและสตรีในประเทศไทย พ.ศ.2558-2559. ได้จาก: https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS5/East%20Asia%20and%20the%20Pacific/Thailand/2015-2016/Key%20findings/Thailand%202015-16%20MICS%20KFR_Thai.pdf.pdf. 28 ธันวาคม 2560.